

*Веценура Н.В.**к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин,
Київський національний університет культури і мистецтв**Vecepura Natalia**Kiev National University Culture and Arts*

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF INNOVATIVE ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

Анотація. У статті здійснено аналіз стану інноваційної активності промислових підприємств України в сучасних умовах господарювання та визначено найбільш поширені перешкоди активізації інноваційної діяльності промислового виробництва. Автором з'ясовано тенденцію розвитку інноваційної активності промислових підприємств та доведено, що інноваційна спрямованість розвитку виступає ключовою вимогою і необхідною гарантією підвищення рівня конкурентоспроможності промисловості та у цілому економіки. Указано, що рівень інноваційної активності України не відповідає світовим вимогам. Доведено, що обсяг інноваційних витрат промисловості не має усталеної тенденції, характеризується хвилеподібною динамікою та недостатністю загального рівня фінансування. Охарактеризовано основні сучасні джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки, інноваційна діяльність, джерела фінансування, інноваційна активність, промисловість України.

Постановка проблеми. В умовах спаду розвитку економіки України на перший план виходить проблема подолання соціально-економічної кризи. Однак це завдання є не лише першорядним, а й поточним, визначаючи саму важливість виживання вітчизняної економіки як цілісної системи. Необхідно не тільки проведення оперативних заходів щодо подолання кризових явищ, а й створення методологічних та організаційних передумов для формування моделі конкурентоспроможності економіки, яка зможе забезпечити Україні (особливо враховуючи сьогоднішній карантинний форс-мажор) відновлення найближчим часом і в довгостроковій перспективі стійкий, поступовий розвиток. У сучасних умовах господарювання особливо актуальним для забезпечення подальшого покращення економічного становища країни є аналіз розвитку конкурентоспроможності, насамперед у інноваційній сфері України.

Свідченням розуміння важливості інноваційної діяльності для розвитку України на загальнодержавному рівні є схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р «Стратегія розвитку інноваційної діяльності» на період до 2030 р. Стратегія встановлює досить амбітні індикатори реалізації зазначених завдань. Так, частка витрат на виконання наукових та науково-тех-

нічних робіт у валовому внутрішньому продукті до 2030 р. повинна становити 3%, частка інноваційних підприємств у загальній кількості підприємств – не менше 30%, частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції – 10% [1]. Означене також підкреслює, що абсолютним імперативом розвитку України у цій ситуації є забезпечення підвищення рівня інноваційності національної економіки. Стимулювання інноваційної активності і формування національної інноваційної екосистеми необхідні як для підтримки конкурентоспроможності в умовах глобального ринку та його викликів, так і для переходу до наступної – інноваційної стадії розвитку, що дає змогу привести у відповідність якість людського капіталу та структуру економіки, а також пом'якшити негативні чинники, що обмежують потенціал зростання економіки сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем підвищення рівня конкурентоспроможності України, активізації інноваційної діяльності та розвитку промислових підприємств на інноваційних засадах зробили науковці О. Амоша [2], М. Гаман [3], В. Геєць [4], О. Дацій [5], О. Коюда [6], В. Пономаренко [7], Л. Федуллова [8], М. Шарко [9], З. Юринець [10] та ін. Проте в умовах подальшої інтеграції України у європейський науково-інноваційний простір, в умовах викликів, які висувають процеси глобалізації, багато аспектів цієї проблеми залишаються ще мало вивченими і недостатньо вирішеними, що свідчить про необхідність подальшого їх дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз стану інноваційної активності промислових підприємств України в сучасних умовах господарювання в контексті визначення існуючих перешкод щодо активізації інноваційної діяльності промислового виробництва.

Виклад основного матеріалу. Глобальний рейтинг конкурентоспроможності Світового економічного форуму (ВЕФ) є орієнтиром, що вказує, якою мірою будь-яка країна здатна забезпечити стабільне зростання економіки і високий рівень життя населення. Аналіз показників, які використовуються для розрахунку цього рейтингу, може допомогти національній економіці ліквідувати існуючі проблеми і стати на шлях відновлення та сталого розвитку. Україна в 2019 р. втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) від ВЕФ і опустилася на 85-е місце. Із найближчих сусідів Польща та Росія залишилися на колишніх позиціях – 37-е та 43-є місце відповідно (табл. 1).

Слід нагадати, що конкурентоспроможність є багатогранною економічною категорією, яка може розглядатися на різних рівнях: конкурентоспроможність продукції, підприємства (фірми), галузі, країни у цілому. Між усіма цими рівнями існує тісний взаємозв'язок. У широкому сенсі слова, як підкреслюється в економічній літературі, конкурентоспроможність – це зумовлені економічними, соціальними і політичними чинниками позиції країни або товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках.

В умовах відкритої економіки вона може визначатися й як здатність країни (фірми) протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн [12, с. 17]. Дещо інше, але близьке за суттю визначення конкурентоспроможності запропонував П. Зав'ялов. Він вважає, що конкурентоспроможність – концентроване вираження економічних, науково-технічних, виробничих, організаційно-управлінських, маркетингових та інших можливостей країни (як і будь-якого конкретного товаровиробника), які реалізуються в товарах і послугах, успішно протистоять конкуруючому аналогу як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку [13, с. 4].

Індекс глобальної конкурентоспроможності підкреслює багатогранність цієї економічної категорії та розраховується на основі широкого переліку показників (12 підіндексів), які згруповані за такими напрямками: сприятливі умови, людський капітал, ринки, інноваційна екосистема. Одним із ключових підіндексів у рейтингу конкурентоспроможності економіки країни є підіндекс «Інноваційна спроможність», за яким Україна у 2019 р. опустилася з 58-го на 60-е місце.

Слід відзначити, що у міжнародних інноваційних рейтингах Україна то піднімається, то падає, тобто має хвилеподібну динаміку та ніяк не може вийти на тренд позитивних змін. Так, наприклад, за минулий рік Україна вибула з Топ-50 найбільш інноваційних країн світу за рейтингом інноваційного індексу Bloomberg 2019 та посіла 53-є місце в рейтингу із загальним балом 48,09. Цей рейтинг також підкреслює багатогранність конкурентоспроможності як економічної категорії та свідчить про інтегрованість конкурентоспроможності як показника ефективності функціонування. Інноваційний індекс Bloomberg [14] складається на базі десятків критеріїв, серед яких – витрати на дослідження і розробки, виробничі потужності та концентрація високотехнологічних публічних компаній. Ще на початку 2018 р. Україна посідала у ньому 46-є місце серед 60 країн (за даними інноваційного індексу Bloomberg 2020 р., Україна посіла 56-є місце в рейтингу із загальним балом 48,24).

Незважаючи на певну суб'єктивність, яка традиційно супроводжує експертні оцінки, з наведених рейтингів можна побачити, що різнопланова криза, яку переборює Україна, безумовно (й очікувано), призводить до зниження показників її глобальної конкурентоспроможності. Водночас підтверджується закономірність активізації інноваційних іні-

ціатив економічних агентів в умовах загострення кризових явищ, логіку якої обґрунтовували ще класики інноваційної теорії розвитку Й. Шумпетер, Н. Кондратьєв, П. Друкер та інші вчені [15, с. 23].

Загальновідомо, що інновації пов'язані з якісними змінами, спрямованими на створення нового товару, технології або процесу. Тому інноваційність – це складний показник, який стосується не лише наявності суто технологічних чи конкурентоспроможних виробництв у тій чи іншій країні. Так, останнє зниження рейтингів інноваційності України свідчить не стільки про поточний стан технологій, скільки про погіршення ситуації в освіті та науці. Україна ще зберігає великий науковий потенціал, але слід визнати, що за роки незалежності він зазнав величезних утрат. Витрати на дослідження і розробки у постійних цінах за період незалежності скоротилися у понад п'ять разів [16]. За серйозного послаблення зв'язків між наукою та іншими секторами економіки найбільше постраждали, звісно, прикладні дослідження, орієнтовані на потреби промисловості. Розвиток кризи у сфері науки був нерівномірним. Слід нагадати загальновідомий факт, що основне падіння значень відповідних показників, які свідчили про розвиток кризи, припало на початок 1990-х років. Однак сучасна статистика демонструє, що в останні роки спостерігалось пришвидшене скорочення наукового потенціалу країни, та інноваційний розвиток України за певними напрямками має негативний характер. Це проявляється у такому:

– скоротилася кількість організацій, які здійснювали НДР. У 2018 р. (950 одиниць) їх кількість знизилася порівняно з 2010 р. (1 303 одиниці) на 353 одиниці, тенденція до скорочення зберігається в сучасних умовах: так, у 2018 р. відносно 2014 р. – на 49 одиниць, у 2017 р. – на 36 одиниць, у 2016 р. – на 27 одиниць, у 2015 р. – на 21 одиницю. У 2018 р. структура цих 950 організацій розподілялася так: 48,1% – державний сектор економіки, 36,9% – підприємницький і лише 14,9% – сектор вищої освіти [17–19]. Отже, наукові роботи значною мірою виконували дослідники державного сектору економіки;

– за аналізований період 2014–2018 рр. скоротилася кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, у 1,5 рази, а відносно 2010 р. – майже у 2,1 рази (зі 182,5 тис осіб у 2010 р. до 88,1 тис осіб у 2018 р.);

– зниження наукоємності ВВП. Основні витрати на інновації – це придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. На дослідження та розробки підприємства у 2018 р. витратили лише 3,2 млрд грн (або 0,1% ВВП);

– погіршився стан матеріально-технічної бази наукових установ. Вона вже давно не відповідає потребам сучасного наукового процесу, що позначається на якості та обсягах наукових розробок;

– наявність слабких зв'язків між наукою, бізнесом та державою. Загалом в Україні система інновацій та досліджень пред-

Таблиця 1

Позиції України та деяких країн за Індексом глобальної конкурентоспроможності за 2013–2019 рр.

Позиції України та деяких країн за індексом глобальної конкурентоспроможності	2013- 2014 рр. (з 148 країн)	2014-2015 рр. (з 144 країн)	2015-2016 рр. (з 140 країн)	2016-2017 рр. (з 138 країн)	2017-2018 рр. (з 137 країн)	2018-2019 рр. (з 140 країн)	2019-2020 рр. (з 141 країн)
Україна	84	76	79	85	81	83	85
Польща	42	43	41	36	39	37	37
Росія	64	53	45	43	38	43	43

Джерело: розроблено автором на основі [11]

ставлена переважно державною науковою сферою, у бізнесі лише 17% компаній вважають себе інноваційними (в ЄС цей показник – 49%);

кількість інноваційно активних промислових підприємств за період 2014–2018 рр. скоротилася на 51,7%;

кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), у 2018 р. відносно 2010 р. зменшилася у 1,6 рази, відносно 2014 р. – в 1,8 рази.

Динаміка основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств (табл. 2) указує, що з 2014 р. існувала усталена тенденція до зменшення абсолютної кількості промислових підприємств, котрі займалися інноваційною діяльністю (з 1 609 у 2014 р. до 777 у 2018 р.) та впроваджували інновації (з 1 208 у 2014 р. до 739 у 2018 р.), однак тільки у 2018 р. спостерігається несуттєве зростання. Збільшення витрат на інновації за аналізований період пояснюється інфляційними процесами та збільшенням цін на ресурси.

У табл. 2 наведено статистичні дані щодо питомої ваги промислових підприємств, які впроваджували інновації. Упродовж аналізованого нами періоду можна спостерігати в принципі тенденцію, яка демонструє позитивну динаміку: у 2014 р. їх було 12,1%, у 2015 р. – 15,2%, у 2016 р. – вже 16,6% від загальної кількості промислових підприємств, у 2017 р. – 14,3%, у 2018 р. – 15,6%. Водночас динаміка має хвилюподібний вигляд. Частка промислових підприємств України, які займалися інноваційною діяльністю в 2018 р., становила 16,4%, а частка підприємств, які впроваджували інновації, – 15,6%. Така тенденція спостерігається впродовж аналізованого періоду та вказує, що в умовах посилення ринкової конкуренції значна кількість промислових підприємств не витримує зовнішнього тиску, а інноваційна спрямованість розвитку виступає ключовою вимогою і необхідною гарантією збереження їхніх конкурентних позицій. В умовах зазначеної тенденції на тлі загального скорочення і зниження ефективності господарської діяльності промислових підприємств недостатній рівень інноваційної активності підприємств підсилюється здебільшого низькою віддачею від

утілення технологічних інновацій. При цьому необхідно також зазначити, що частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) – усього 0,8% за 2018 р. Це дуже мало за фактом і істотно менше, ніж було, скажімо, у 2014 р. (2,5%). Статистичний аналіз стану активності інноваційної діяльності промислових підприємств (у середньому 17%) свідчить що сприйнятливість бізнесу до інновацій технологічного характеру в Україні доволі низька. Так, у 2018 р. розробленням й упровадженням технологічних інновацій займалися 777 підприємств, або 16,4% загальної кількості промислових підприємств по Україні, що суттєво нижче значень, характерних для Німеччини (69,7%), Ірландії (56,7%), Бельгії (59,6%), Естонії (55,1%), Чехії (36,6%) [20].

Промислове виробництво в Україні формує понад 40% ВВП і забезпечує роботою більше ніж 1/4 частину населення України. Інноваційний розвиток надає підприємству можливість отримати значні прибутки, які в процесі розподілу є джерелом формування ВВП та бюджетів усіх рівнів. Проте зростання ВВП на основі нових технологій становить лише вкрай низький відсоток. Передові країни демонструють високі показники інноваційної діяльності, що є результатом ефективного фінансування наукових досліджень і розробок (НДДКР). Питома вага витрат на НДДКР у державах-лідерах сягає 2–3%, а інколи 3–4% ВВП і зростає протягом двох десятиліть стрибкоподібно (щорічні розміри за останні роки перевищують 5 млрд євро) [10, с. 144]. Загалом витрати українських підприємств на НДР (у % до ВВП) не перевищують 0,7%, що суттєво нижче, ніж у інноваційних країнах.

Питома вага загального обсягу витрат на науку в 2018 р. з усіх джерел по відношенню до ВВП становила всього 0,47%, у 2017 р. – 0,45%. Частка обсягу витрат на НДР у ВВП 28 країн ЄС у середньому становила 2,04% у 2016 р. Більшою за середню частку витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,25%, Австрії – 3,09%, Німеччині – 2,94%, Данії – 2,87%, Фінляндії – 2,75%, Бельгії – 2,49%, Франції – 2,22%, найменшою – на Мальті та Кіпрі, у Румунії та Латвії (від 0,44% до 0,61%) [21, с. 8]. Питома вага загального обсягу витрат у

Таблиця 2

Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України за 2014–2018 рр.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Кількість інноваційно активних промислових підприємств, усього, од.	1609	824	834	759	777
% до загальної кількості промислових підприємств	16,1	17,3	18,9	16,2	16,4
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), усього, од.	1208	723	735	672	739
% до загальної кількості промислових підприємств	12,1	15,2	16,6	14,3	15,6
Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів, усього, од.	1743	1217	3489	1831	2002
із них нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих	447	458	748	611	926
Кількість упроваджених видів інноваційної продукції (товарів, послуг), усього, од.	3661	3136	4139	2387	3843
із них нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів	1314	966	1305	751	920
Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг), усього, млн грн	25669,0	23050,1	17714,2	24861,1
% до загального обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	2,5	1,4	0,7	0,8
Витрати на інновації, усього, млн грн	7695,9	13813,7	23229,5	9117,5	12180,1

Джерело: розроблено автором на основі [17–19]

ВВП в Україні у 2106 р. становила 0,48 %, у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%. Можна констатувати, що в останні три роки спостерігалася незначна хвилеподібна динаміка витрат на виконання НДР у ВВП. При цьому за аналізований 2017 р. частка витрат на науково-дослідні роботи у ВВП країн Європейського Союзу становила 2,06%. Найвищу частку витрат на наукові дослідження по відношенню до ВВП мала Німеччина – 3,02%, найнижчі сходинки займали, крім України, Румунія – 0,50%, Латвія – 0,51%, Болгарія – 0,75% [19].

В інших країнах світу з потужним рівнем економіки частка витрат на НДР у ВВП також у декілька разів перевищує вітчизняний показник. Зокрема, США витрачає на наукові розробки 2,79% ВВП, Китай – 3,16%, Японія – 3,20%, Південна Корея – 4,55%. Динаміка витрат на наукові дослідження у провідних країнах світу протягом останніх десятиліть була позитивною. Наприклад, у Південній Кореї за період 2000–2017 рр. частка витрат зросла вдвічі – з 2,18% до 4,55% ВВП [21]. Натомість в Україні спостерігається протилежна тенденція: частка витрат на наукові дослідження скоротилася з 1,16% до 0,47% ВВП у 2018 р. Якщо розглядати ситуацію в абсолютних показниках, то провідні країни світу витрачають на наукові дослідження суми, які подекуди у рази перевищують весь ВВП України. Так, у 2017 р. Південна Корея спрямувала на наукові дослідження близько \$74 млрд, Японія – \$156 млрд, Китай – \$423 млрд, США – \$540 млрд, а Україна – лише \$0,6 млрд [21].

Статистичні дані свідчать, що обсяг інноваційних витрат промисловості характеризується варіативною динамікою та не має усталеної тенденції, тобто виявляється чутливим до загальноекономічних умов функціонування промислових підприємств. Отже, з огляду на малу частку ВВП, яка виділяється на проведення наукових досліджень, на разі в Україні наука не впливає на забезпечення економічного зростання (питома вага витрат на виконання НДР у ВВП для забезпечення економічного розвитку суспільства повинна бути вище 0,9%) та за таких умов указує на недостатність загального рівня фінансування.

Основними джерелами фінансування науки є підприємницький та державний сектори. У Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [22, ст. 48], на нашу думку, закріплено амбітний показник, тобто держава повинна забезпечувати бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності в розмірі не менше 1,7% ВВП України. Однак у практичній діяльності до цього далеко: витрати на науку в Україні знизилися з 0,75% у 2010 р. до 0,47% у 2018 р. Таким

чином, він став нижчим, аніж у будь-якій країні ЄС. Частка витрат на науку знижується разом зі зниженням фінансування науки за рахунок коштів бюджету. У структурі витрат за підсумками 2018 р. майже 36% від загального обсягу забезпечувалося коштами державного бюджету.

Аналіз обсягу та структури витрат на інновації промислових підприємств України за джерелами фінансування впродовж 2014–2018 рр. наведено в табл. 3.

Обсяги фінансування інноваційної діяльності у 2014 р. становили 7 695,9 млн грн, із них 4,5% – за рахунок державного бюджету, 85,0% – за рахунок власних коштів та 1,9% припадало на іноземний капітал, 0,1% – на місцеві бюджети, 8,5% – на інші джерела (ураховуючи кредити). У 2015 р. обсяг фінансування інноваційної діяльності збільшився порівняно з 2014 р. на 79,5%. Ситуація пояснюється збільшенням частки власних коштів майже у два рази, частки інвесторів-резидентів – у 9,1 рази, але у 2,4 рази зменшилося фінансування підприємств промисловості за рахунок інвесторів-нерезидентів та у 4,1 рази – за рахунок інших джерел враховуючи кредити. Фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості у 2016 р. було здійснено на рівні 23 229,5 млн грн, із них 179,0 млн грн – за рахунок державного бюджету (0,8%), 22 036,0 млн грн – за рахунок власних коштів (94,9%), 23,4 млн грн – за рахунок іноземних інвесторів (0,1%) та 991,1 млн грн – за рахунок інших джерел (4,2%). У 2017 р. обсяг фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості зменшився порівняно з 2015 р. майже на 34%, але порівняно з 2014 р. збільшився на 18,5%. У структурі фінансування практично всі фінанси склалися із власних коштів (84,5%) та інших джерел (7,8%). Слід відзначити, що у структурі інших джерел обсяг кредитних коштів у 2017 р. становив 594,5 млн грн, тобто 6,5% до загального обсягу витрат на інновації. Обсяг кредитних коштів, пов'язаних із фінансуванням інноваційної діяльності промислових підприємств, у 2017 р. порівняно з 2015 р. збільшився у 5,2 рази (кредитні кошти у структурі фінансування становили 113,7 млн грн). Щодо частки місцевих фінансів в обсязі фінансування інноваційної діяльності в промисловості можна констатувати, що вона завжди менше частки державного бюджету і в середньому становила 0,2%. У 2018 р. частка власних коштів у загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств становила 88,2%, частка кредитів – 3,9% (2018 р. – 473,9 млн грн), частка державного бюджету – 5,2%. В аналізованому періоді 2014–2018 рр. фінансування іннова-

Таблиця 3

Обсяг та структура витрат на інновації промислових підприємств України за джерелами фінансування за 2014–2018 рр.

Показник	2014 р.		2015 р.		2017 р.		2018 р.	
	млн.грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу	млн. грн.	у % до загального обсягу
Усього	7695,9	100	13813,7	100	9117,5	100	12180,1	100
за рахунок власних коштів	6540,3	85,0	13427,0	97,2	7704,1	84,5	10742,0	88,2
державного бюджету	344,1	4,5	55,1	0,4	227,3	2,5	639,1	5,2
місцевих бюджетів	5,7	0,1	38,4	0,3	95,6	1,0	13,4	0,1
інвесторів-резидентів	8,2	0,1	74,3	0,5	273,1	3,0	109,7	0,9
інвесторів-нерезидентів	138,7	1,8	58,6	0,4	107,8	1,2	107,0	0,9
кредитів	113,7	0,8	594,4	6,5	473,9	3,9
інших джерел	658,9	8,5	46,6	0,4	115,2	1,3	95,0	0,8

Джерело: розроблено автором на основі [17–19]

ційної діяльності відбувалося за рахунок власних коштів та кредитів. Відсутність державної підтримки інноваційної моделі розвитку підприємств промисловості змушує виробників до залучення кредитних ресурсів. Залучення кредитних коштів дає змогу підприємствам розширювати інноваційно-технологічний базис виробництва, проте висока вартість кредитних ресурсів, які є другим за значенням джерелом фінансування, ускладнює їх залучення до фінансування інноваційних проєктів, особливо для низькорентабельних підприємств промисловості, які потребують технологічної модернізації, неспроможні залучати довгострокові кредити на здійснення інновацій.

У всіх розвинених країнах головний фінансовий інструмент державної науково-технічної політики – використання коштів державного бюджету. Його частка в загальному фінансуванні наукових досліджень у більшості розвинених держав знаходиться на рівні від 20% до 40%: у Франції – 40%, у Німеччині – 35%, у США – 35%, Японії – 20% [22].

Висновки і пропозиції. Отже, результати дослідження свідчать про загрозливе наростання науково-технологічного відставання України від розвинених країн, у державі відсутні стратегія розвитку науки та ефективна науково-технічна, інноваційна політика, управлінські рішення призводять до зменшення кількості наукових та науково-технічних кадрів. Негативна тенденція триває, і свідченням цього є зниження у 2019 р. виробництва промислової продукції в Україні на 1,9% (у січні 2020 р. – на 5,1%). У контексті даного дослідження доцільним є констатація не менш важливого факту. В умовах безпрецедентних заходів щодо стримування поширення COVID-19, які, своєю чергою, надають негативний ефект на економіку країн незалежно від їх інтегрованості в глобальні виробничо-збутові мережі, поточна криза в Україні набуває нового забарвлення майже в усіх секторах промисловості: зниження попиту, нестача персоналу, обмежена пропозиція і примусове закриття підприємств, утрата джерел фінансування. Окрім того, виробники зіткнулися із серйозними збоями в глобальному ланцюжку поставок. Сьогодні потрібні додаткові заходи щодо активізації виробничого, наукового та інноваційного потенціалу. Для прискорення активізації інноваційної діяльності промислового виробництва в сучасних умовах вважаємо актуальним використання у вітчизняній практиці позитивного зарубіжного досвіду щодо створення екосистеми інновацій, наповнених середнім і малим інноваційним бізнесом, для задоволення власних потреб і потужного експорту. Найпоширенішою практикою у цьому питанні залишаються індустріальні парки як ефективний інструмент впливу на соціально-економічний розвиток країни і на підвищення рівня конкурентоспроможності конкретного регіону.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р / Верховна Рада України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 12.06.2020).
2. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / О.І. Амоша та ін. Донецьк : ІЕП НАН України, 2007. 328 с.
3. Стратегічне управління інноваційною діяльністю як основа економічної безпеки національної економіки : монографія / М.В. Гаман та ін. Донецьк : Юго-Восток Лтд, 2008. 281 с.
4. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2010. 272 с.

5. Дадій О.І., Гаман М.В., Дадій Н.В. Інноваційна модель розвитку економіки України в умовах глобалізації : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 368 с.
6. Інноваційний розвиток регіонів України / О.П. Коюда та ін. ; за ред. В.С. Пономаренка. Харків : ІНЖЕК, 2014. 363 с.
7. Інновації: проблеми науки і практики : монографія / В.С. Пономаренко та ін. Харків : ІНЖЕК, 2010. 297 с.
8. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / В.П. Александрова та ін. ; за ред. Л.І. Федулової. Київ : Основа, 2005. 552 с.
9. Шарко М.В. Концептуальні основи інноваційного розвитку економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія / под. ред. М.В. Шарко. Херсон : ХНТУ, 2005. 394 с.
10. Юринець З.В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України: дис. ... док. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2016. 519 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis_yurynets.pdf (дата звернення: 03.06.2020).
11. The Global Competitiveness Report 2013–2019/World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (дата звернення: 07.06.2020).
12. Пахомов Ю.М., Лук'яченко Д.Г., Гудський Б.В. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. Київ : Україна, 1997. 237 с.
13. Завьялов П. Роль маркетинга в решении проблемы конкурентоспособности российских товаропроизводителей. *Маркетинг*. 1996. № 6. С. 3–5.
14. Bloomberg Innovation Index (2020) : вебсайт. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation> (дата звернення: 01.03.2020).
15. Колосінська М.І., Шапка Є.В. Інноваційний рейтинг України: шляхи його покращення на основі Європейського досвіду. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 82–87. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/18.pdf> (дата звернення: 07.06.2020).
16. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за ред. В.М. Геєця. Київ : НАН України, 2015. 336 с.
17. Наукова та інноваційна діяльність України у 2016 році : статистичний збірник / за ред. О.О. Кармазіна. Київ : Державна служба статистики України, 2017. С. 138. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (дата звернення: 12.06.2020).
18. Наукова та інноваційна діяльність України у 2017 році : статистичний збірник / за ред. О.О. Кармазіна. Київ : Державна служба статистики України, 2018. С. 178. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (дата звернення: 12.06.2020).
19. Наукова та інноваційна діяльність України у 2018 році : статистичний збірник / за ред. М.С. Кузнецова. Київ : Державна служба статистики України, 2019. С. 107. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (дата звернення: 12.06.2020).
20. De Prato, G., Nepelski, D. and Piroli, G. (2015). Innovation Radar: Identifying Innovations and Innovators with High Potential in ICT FP7, CIP & H2020 Projects. JRC Scientific and Policy Reports – EUR 27314 EN. Seville: JRC-IPTS. 52 p. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/9-innovation_radar-jrc-paper.pdf (дата звернення: 27.05.2020).
21. Ляшенко О.М. Результативність бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. С. 17. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-01/biudzheth_fin-58b32.pdf (дата звернення: 15.06.2020).
22. Витрати на наукові дослідження в Україні та світі : вебсайт. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/rubryka-cikavo-znaty-vytraty-na-naukovi-doslidzhennya-v-ukrayini-ta-sviti> (дата звернення: 15.06.2020).
23. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 №848-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 10.06.2020).

References:

1. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku. (2019). [On approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovatsiynoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku> (accessed 12 June 2020).
2. Amosha O.I., Antonyuk V.P., Zemlyankin A.I. etc. (2007). Aktyvizatsiia innovatsiinoi diialnosti: orhanizatsiino-pravove ta sotsialno-ekonomichne zabezpechennia [Activation of innovative activity: organizational and legal and socio-economic support]. Donetsk: NAN Ukrainy, Instituted ekonomiki promislivosti. (in Ukrainian)
3. Ghaman M. V., Dacij O. I., Koreckyj M. Kh. etc. (2008). Stratehichne upravlinnja innovacijnoju dijajlnistju jak osnova ekonomichnoji bezpeky nacional'noji ekonomiky [Strategic management of innovation as a basis for economic security of the national economy]. Donetsk: TOV «Jugho-Vostok Ltd». (in Ukrainian)
4. Geitsa V.M., Semynozhenko V.P. (2010). Innovacijni perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Kharkiv: Konstanta. (in Ukrainian)
5. Dacij O.I., Ghaman M.V., Dacij N.V. (2010). Innovacijna modelj rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh globalizaciji [Innovative model of economic development of Ukraine in the conditions of globalization]. Donetsk: TOV «Jugho-Vostok Ltd». (in Ukrainian)
6. Koiuda O. P. et al. (2014). Innovatsiinyi rozvytok rehioniv Ukrainy [Innovative development of regions of Ukraine]. Kharkiv: VD «INZhEK». (in Ukrainian)
7. Ponomarenka V.S., Kyzyma O.M., Jastremskoi O.M. etc. (2010). Innovacii: problemy nauky i praktyky [Innovations: problems of science and practice.]. Kharkiv: FOP Pavlenko O.Gh., VD «INZhEK». (in Ukrainian)
8. Fedulovoi L. I., Aleksandrova V. P. et al. (2005). Innovacijnyj rozvytok ekonomiky : modelj, sistema upravlinnja, derzhavna polityka [Innovative economic development: model, management system, public policy]. Kyjiv: Osnova. (in Ukrainian)
9. Harko M. V. (2005). Kontseptualnye osnovy innovatsionnogo rozvitiia ekonomiky Ukrainy teoretiko-metodologicheskie aspekty [Conceptual foundations of innovative development of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects]. Kherson: KHNTU. (in Ukrainian)
10. Juryneć Z. V. (2016). Innovacijni stratehiji v systemi pidvyshhennja konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy [Innovative strategies in the system of increasing the competitiveness of Ukraine's economy] Doctor of Economics. Ljviv.: Ljvivskij Nacionalnij Universytet imeni Ivana Franka. Available at: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis_yurynets.pdf (accessed 3 June 2020).
11. The Global Competitiveness Report 2013–2019/ World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (accessed 7 June 2020).
12. Pahomov YU.M., Luk'yanchenko D.G., Guds'kij B.V. (1997). Nacional'ni ekonomiki v global'nomu konkurentnomu seredovishchi [National economies in a global competitive environment]. Kyev: Ukraine. (in Ukrainian)
13. Zav'yalov P. (1996). Rol' marketinga v reshenii problemy konkurentospobnosti rossijskikh tovaroproizvoditelej [The role of marketing in solving the competitiveness problem of Russian producers]. Marketing, № 6, pp. 3–5. (in Russian)
14. Bloomberg Innovation Index (2020). Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-six-year-streak-as-most-innovative-nation> (accessed 1 March 2020).
15. Kolosins'ka M.I., Shapka Ye.V. (2018). Innovacijnyj rejtyng Ukrainy: shlyaxy jogo pokrashhennya na osnovi Yevropejs'kogo dosvidu [Innovative rating of Ukraine: ways to improve it based on European experience]. Global'ni ta nacional'ni problemy ekonomiky, vy'pusk 23, pp. 82–87. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/18.pdf> (accessed 7 June 2020).
16. Geitsa V.M., Danilenko A.I., Libanova E.M., Gritsenko A.A., etc. (2015). Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid [Innovative Ukraine 2020: national report]. Kyiv: NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
17. Naukova ta innovacijna diyal'nist' Ukrainy u 2016 roci: staty'sty'chny'j zbirny'k [Scientific and innovative activity of Ukraine in 2016: statistical collection]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2017. 138 p. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (accessed 12 June 2020).
18. Naukova ta innovacijna diyal'nist' Ukrainy u 2017 roci: staty'sty'chny'j zbirny'k [Scientific and innovative activity of Ukraine in 2017: statistical collection]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2018. 178 p. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (accessed 12 June 2020).
19. Naukova ta innovacijna diyal'nist' Ukrainy u 2018 roci: staty'sty'chny'j zbirny'k [Scientific and innovative activity of Ukraine in 2018: statistical collection]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2019. 107 p. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (accessed 12 June 2020).
20. De Prato, G., Nepelski, D. and Piroli, G. (2015). Innovation Radar: Identifying Innovations and Innovators with High Potential in ICT FP7, CIP & H2020 Projects [Innovacionnyj radar: vyjavlenie innovacij i novatorov s vysokim potencialom v proektah IKT FP7, CIP i H2020]. JRC Scientific and Policy Reports – EUR 27314 EN. Seville: JRC-IPTS. 52 p. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/9-innovation_radar-jrc-paper.pdf (accessed 27 May 2020).
21. Lyashenko O.M. (2018). Rezul'taty'vnist' byudzhetnogo finansuvannya naukovy'x doslidzhen' v Ukraini [Effectiveness of budget funding for research in Ukraine]. Kyiv: National Institute for Strategic Studies, 17 p. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-01/biudzhet_fin-58b32.pdf (accessed 15 June 2020).
22. Vytraty na naukovy doslidzhennja v Ukraini ta sviti (2019) [Expenditures on research in Ukraine and the world]. Available at: <http://edclub.com.ua/analitika/rubryka-cikavo-znaty-vytraty-na-naukovy-doslidzhennja-v-ukraini-ta-sviti> (accessed 15 June 2020).
23. Pro naukovu i naukovo-tehnicnu dijajlnistju (2015). [About scientific and scientific and technical activity]: Law of Ukraine of November 26, 2015 №848-VIII / The Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (accessed 10 June 2020).

Аннотация. В статье осуществлен анализ состояния инновационной активности промышленных предприятий Украины в современных условиях хозяйствования и определены наиболее распространенные препятствия активизации инновационной деятельности промышленного производства. Автором определена тенденция развития инновационной активности промышленных предприятий и доказано, что инновационная направленность развития выступает ключевым требованием и необходимой гарантией повышения уровня конкурентоспособности промышленности и в целом экономики. Обозначено, что уровень инновационной активности Украины не отвечает мировым требованиям. Доказано, что объем инновационных затрат промышленности не имеет устойчивой тенденции, характеризуется волнообразной динамикой и недостаточностью общего уровня финансирования. Охарактеризованы основные современные источники финансирования инновационной деятельности промышленных предприятий Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность экономики, инновационная деятельность, источники финансирования, инновационная активность, промышленность Украины.

Summary. The article analyzes the state of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine in modern economic conditions and identifies the most common obstacles to the activation of innovative activity of industrial production. The tendency of the development of innovative activity of industrial enterprises has been clarified, and it has been proved that the innovative direction of development is a key requirement and a necessary guarantee of increasing the competitiveness of industry and the economy as a whole. It is indicated that the level of innovative activity of Ukraine does not meet international requirements. One of the key factors in reducing the level of industrial production today is the negative effects of COVID-19, which lead to a shock of effective supply and demand. Declining supply and demand leads to falling incomes of enterprises, which are forced to take harsh measures to reduce wages and lay off workers. It is proved that the volume of innovative costs of industry does not have an established trend; they are characterized by wave-like dynamics and the lack of an overall level of financing. The main modern sources of financing innovative activity of industrial enterprises of Ukraine are characterized. Thus, the analysis of the results of socio-economic and innovative development of production allows us to conclude that the production, scientific and innovative potential is still valid, but additional measures are needed to activate it. It is proved that the innovation infrastructure largely determines the prospects for intensification of innovation activities of enterprises in the real sector of the economy. However, the successful development of innovation cannot be made solely dependent on the availability or number of relevant infrastructure. For successful operation, it must also have a favorable regulatory framework and an effective system for bringing products of innovative enterprises to market. Public investment in infrastructure development of industrial parks can become a large-scale mechanism for overcoming the economic consequences of the epidemic. Industrial parks are an effective tool to influence competitiveness.

Keywords: economic competitiveness, innovative activity, sources of financing, innovative activity, industry of Ukraine.